

ČENKOV

NATURA 2000

NATURA 2000 je názov sústavy chránených území členských krajín Európskej únie. Hlavným cieľom jej vytvorenia je zachovanie európskeho prírodného bohatstva – najzávažnejších a najohrozenejších biotopov¹ a druhov na území štátov EÚ.

Sústavu NATURA 2000 tvoria **chránené vtáčie územia** vyhlasované s cieľom ochrany vtáctva a **územia európskeho významu** s cieľom ochrany ostatných vzácných a ohrozených rastlinných a živočíšnych druhov a ich biotopov.

O zaradení územia do sústavy NATURA 2000 rozhoduje Európska komisia, ktorá územia vyberá z predložených návrhov jednotlivých členských krajín.

ÚZEMIE EURÓPSKEHO VÝZNAMU ČENKOV

Panónske topoľové lesy s borievkou

Identifikačný kód územia: SKUEV0067
Nadmorská výška: 110,9 - 115,9 m n. m.
Rozloha: 123,9 ha

Kraj: Nitriansky
Okres: Nové Zámky
Katastrálne územie: Mužla

¹ prírodný životný priestor charakterizovaný určitými vonkajšími podmienkami a súborom v ňom žijúcich organizmov (rastlín a živočíchov)

PRÍRODNÉ POMERY

Územie európskeho významu Čenkov leží v juhovýchodnej časti Podunajskej nížiny. Geomorfologicky je územie súčasťou Podunajskej pahorkatiny, podcelku Čenkovská niva. Terén je mierne zvlnený s pieskovými dunami, ktoré dosahujú relatívnu výšku 2-3 m. Klimaticky oblasť patrí medzi najteplejšie a najsuchšie na Slovensku. Pôdny kryt tvorí väčšinou čistý jemnozrnný piesok, ktorý vietor ľahko uvádza do pohybu.

Vegetácia má stepný a lesostepný charakter. K vytvoreniu stepných a lesostepných spoločenstiev v minulosti prispeli tradičné formy využívania zeme, najmä pasenie a prehánanie hospodárskych zvierat. Typickými drevinami bývalých pasienkov v lesostepi sú topoľ biely (*Populus alba*) a borievka obyčajná (*Juniperus communis*). V rámci Slovenska ide o jediný výskyt prioritného biotopu európskeho významu 91N0* Panónske topoľové lesy s borievkou. Územie je mimoriadne významné najmä z

fyto geografického hľadiska – niekoľko panónskych endemitov tu dosahuje svoj najsevernejší areál výskytu. V území sa vyskytuje viacero ohrozených a kriticky ohrozených druhov rastlín, napr. kosatec piesočný (*Iris humilis* subsp. *arenaria*), jesienka piesočná (*Colchicum arenarium*), chvojník dvojklasý (*Ephedra distachya*).

Čo sa týka fauny územia v r. 2004 bol v NPR Čenkovská step zistený výskyt celkom 9 druhov mäkkýšov. Významný je výskyt pieskomilných rovnokridlovcov (*Platycleis affinis*, *Dociostaurus brevicollis*, *Myrmeleotettix antennatus*, *Omocestus petraeus*, *Stenobothrus fischeri*). Charakteristickým druhom je modlivka zelená (*Mantis religiosa*). Z obožiteľníkov sú typickými zástupcami skokan dlhonožý (*Rana dalmatina*), hrabavka škrvnitá (*Pelobates fuscus*) a ropucha bradavičnatá (*Bufo bufo*). Z plazov sa vyskytuje jašterica krátkohlavá (*Lacerta agilis*), jašterica zelená (*Lacerta viridis*). Z vtákov boli v území pozorované bocian čierny (*Ciconia nigra*), orliak morský (*Haliaeetus albicilla*), včelár lesný (*Pernis apivorus*), tesár čierny (*Dryocopus martius*), ďateľ prostredný (*Dendrocopos medius*), lelek lesný (*Caprimulgus europaeus*). Z cicavcov sa potvrdil výskyt mačky divej (*Felis silvestris*) a netopiera sivého (*Plecotus austriacus*).

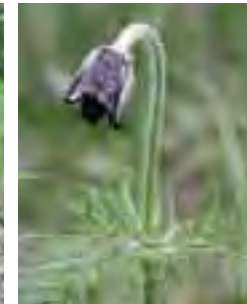
Lesostepná vegetácia na viatych pieskoch

Vinič lesný
(*Vitis sylvestris*)

Vstavač vojenský
(*Orchis militaris*)

Poniklec lúčny český
(*Pulsatilla pratensis* subsp. *bohemica*)

Alkana farbiarska
(*Alkanna tinctoria*)

Chojník dvojklasý
(*Ephedra distachya*)

Rumenica piesočná
(*Onosma arenaria*)

Monitoring druhov európskeho významu

NEGATÍVNE VPLYVY

Príčina degradácie vzácných biotopov v území spočíva predovšetkým v drastickej zmene spôsobu využívania územia v minulosti. Najzávažnejšie príčiny ohrozenia biotopov európskeho významu spočívajú v pozastavení pastvy hospodárskych zvierat v území v minulosti a v nevhodnom spôsobe lesného hospodárenia, ktorým došlo k poškodeniu a zničeniu rozsiahlych plôch s výskytom unikátnych biotopov. Pridruženými javmi sú invázia a rozširovanie nepôvodných druhov.

Z negatívnych vplyvov v území sú najväznejšie:

1. Lesné hospodárenie – rozširovanie tu nepôvodných druhov – borovica lesná (*Pinus sylvestris*), agát biely (*Robinia pseudoaccacia*) a následná zmena ekologických podmienok spôsobená umelým zalesnením pôvodne nelesných biotopov
2. Poľovnícka činnosť – prikrmovaním zveri dochádza k eutrofizácii a ruderalizácii stanovišť v okolí krmelcov. Pridruženým javom je zavliekanie invázných druhov rastlín (zlatobyľ *Solidago* sp., podsnečník Theofrastov *Abutilon theophrasti*)
3. V území prebiehajú degradačné sukcesné procesy za účasti nepôvodných invázných druhov, ako sú agát biely, pajaseň žľaznatý (*Ailanthus altissima*) a brestovec východný (*Celtis occidentalis*), ktoré sa sem rozšírili najmä zo susedných lesných porastov. V dôsledku ich ďalšieho rozširovania, dochádza k zmenšovaniu rozlohy biotopu 91N0* Panónske topoľové lesy s borievkou, čo zvyrazňuje potrebu manažmentových opatrení
4. Upustenie od tradičných spôsobov využívania územia na pastvu a preháňanie hospodárskych zvierat.

OCHRANA ÚZEMIA

V rámci SKUEV0067 Čenkov sa nachádzajú dve národné prírodné rezervácie – NPR Čenkovská step (rozloha 3,57 ha) a NPR Čenkovská lesostep (rozloha 79,6 ha). Územná ochrana je v oboch územiach zabezpečovaná 4. stupňom ochrany, v ochrannom pásme (100 m smerom von od hranice oboch rezervácií) platí 3. stupeň ochrany. Prvá z rezervácií je významnou lokalitou stepných spoločenstiev psamofytických rastlín a teplomilného hmyzu a s najsevernejším európskym a jediným slovenským výskytom chojníka dvojklasého (*Ephedra distachya*). Lokalita je reliktom pleistocénnych stepí z obdobia sprašových fáz. Druhá lokalita NPR Čenkovská lesostep je vyhlásená na ochranu teplomilných spoločenstiev piesočnatých biotopov Podunajskej nížiny s chránenými a ohrozenými druhmi rastlín (škumpy vlasatej *Cotinus coggygria*, kosatca piesočnatého *Iris humilis* subsp. *arenaria*, chojníka dvojklasého *Ephedra distachya*, gypsomilky zväzkovitej piesočnej *Gypsophila fastigiata* subsp. *arenaria*) a živočíchov a mnohých ohrozených živočíchov.

Každé územie európskeho významu sa po schválení Národného zoznamu navrhovaných ÚEV vládou SR (17. 3. 2004) považuje za chránené územie. Je to štádium tzv. **predbežnej ochrany**, ktorej cieľom je zabezpečiť, aby sa stav európsky významných druhov a biotopov v území nezhoršoval. Toto obdobie môže trvať až 9 rokov, pričom počas prvých 3 rokov je národný zoznam posudzovaný v Európskej komisii a dochádza k definitívnemu výberu územia do sústavy NATURA 2000 a do maximálne ďalších 6 rokov dôjde k vyhláseniu územia. Predbežná ochrana je realizovaná prostredníctvom stupňov ochrany uvedených v národnom zozname.

Podrobný zoznam parciel so zaradením k príslušnému stupňu ochrany pre ÚEV Čenkov, ako aj všetky ďalšie informácie o sústave NATURA 2000 na Slovensku nájdete na www.sopsr.sk/natura.

Stupne ochrany. Podľa zákona č. 543/2002 Z. z. o ochrane prírody a krajiny je územná ochrana na Slovensku diferencovaná podľa stupňov ochrany. Najmenšie obmedzenia v prospech ochrany prírody predstavuje 1. stupeň (platí na celom území SR), najprísnejší je 5. stupeň (o. i. zahŕňa zákaz pohybu mimo vyznačených turistických chodníkov, zberu plodov a rušenia pokoja v záujme prítomných živočíchov a samozrejme vylučuje hospodársku činnosť). V prípade zónovania územia, jednotlivým zónam zodpovedajú príslušné stupne ochrany (zóna A = 5. stupeň, zóna B = 4. stupeň, zóna C = 3. stupeň, zóna D = 2. stupeň. 1. stupeň nemá pridelenú zónu).

STAROSTLIVOSŤ O ÚZEMIE

V území európskeho významu Čenkov je potrebné zabezpečiť praktickú starostlivosť o územie v prospech dosiahnutia priaznivého stavu prítomných biotopov a druhov európskeho významu. Režim starostlivosti bude bližšie špecifikovaný v programe starostlivosti o územie. Stratégiu budúcej starostlivosti o územie je možné zhrnúť do nasledovných bodov:

- a) Odstraňovanie invázných a nepôvodných druhov drevín - pajaseňa, agáta a brestovca z plôch s výskytom biotopov 91N0* – Panónske topoľové lesy s borievkou a 6260* – Panónske travinnobylinné porasty na pieskoch ako aj zo susedných porastov.
- b) Postupná obnova lesostepného charakteru plôch poškodených lesným hospodárstvom – zalesnených agátom a borovicou.
- c) Strategickým cieľom manažmentu je prepojenie rezervácií v zmysle vytvorenia kontinuity biotopov 6260* a 91N0*. Prostriedkami na dosiahnutie tohto cieľa môže byť, jednak už spomenutá **lesnícka činnosť a cielené manažmentové zásahy** a jednak pokus o zavedenie tradičných aktivít – najmä pastvy hospodárskych zvierat (kozy, hovädzí dobytok, kone a pod.).
- d) V oblasti monitoringu je nutné pokračovať v monitoringu druhov európskeho a národného významu.

Skokan štíhly (*Rana dalmatina*)

Nosorožtek obyčajný (*Oryctes nasicornis*)

ZOZNAM BIOTOPOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Typ biotopu

Kód NATURA 2000
(* prioritné biotopy)

Prirodzené a poloprirodzené travinno-bylinné biotopy

Suchomilné travinnobylinné porasty na vápnitých pieskoch	6120*
Panónske travinnobylinné porasty na pieskoch	6260*

Lesné biotopy

Eurosibírske dubové lesy na spraši a piesku	9110*
Panónske topoľové lesy s borievkou	91N0*

Prioritný biotop 91N0*

Kosatec piesočný
(*Iris arenaria*)

Jesienka piesočná
(*Colchicum arenarium*)

ZOZNAM DRUHOV EURÓPSKEHO VÝZNAMU V ÚZEMÍ

Skupina

Slovenský názov

Vedecký názov

Vyššie rastliny

jesienka piesočná
kosatec piesočný

Colchicum arenarium
Iris humilis subsp. *arenaria*

Chrobáky

fuzáč veľký

Cerambyx cerdo

Oboživelníky

kunka červenobruchá

Bombina bombina

Fuzáč veľký (*Cerambyx cerdo*)

Kunka červenobruchá
(*Bombina bombina*)

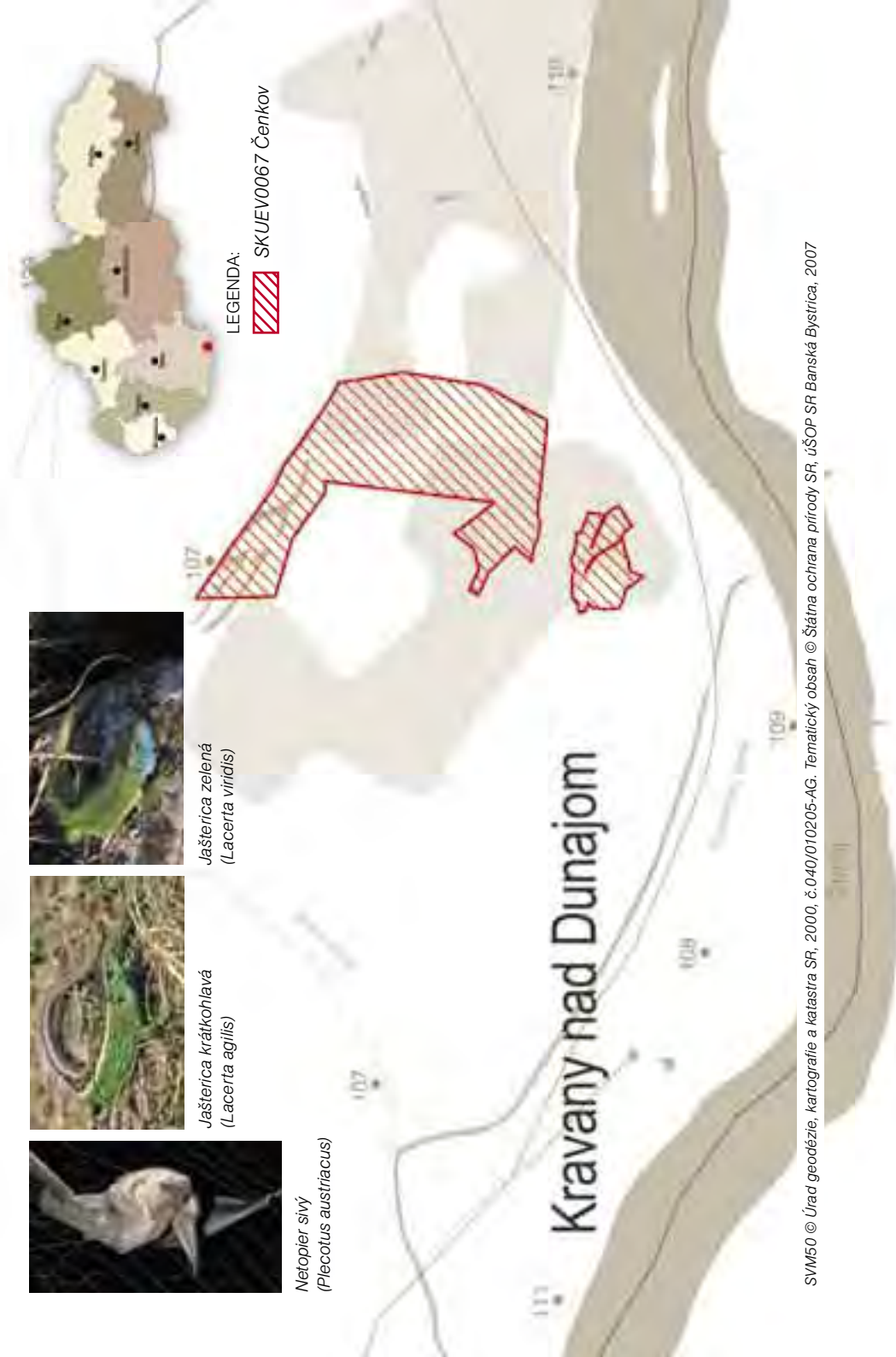
Jašterica zelená
(*Lacerta viridis*)

Jašterica krátkohlavá
(*Lacerta agilis*)

Netopier sivý
(*Plecotus austriacus*)

KONTAKTNÉ ADRESY

ISBN 978-80-89310-18-0

Štátna ochrana prírody SR
Správa CHKO Dunajské luhy
Korzo Bélu Bartóka 789/3
tel.: 0315516229
fax: 0315516229

www.sopsr.sk/natura

Autori fotografií: © J. Hajdu, © J. Kautman, © J. Lengyel, © M. Sádovský, © A. Saxa, © A. Szabóová

Tento informačný materiál vydala ŠOP SR v rámci projektu Optimalizácia komunikácie a informovania o chránených územiach zaradených do sústavy Natura 2000, ktorý je spolufinancovaný Európskou úniou.

Foto na obálke:

predná strana – Panónsky les s topoľom bielym (Populus alba) a borievkou obyčajnou (Juniperus communis), roháč obyčajný (Lucanus cervus), kosatec piesočný (Iris arenaria)

zadná strana – topoľový les v Čenkovskej lesostepi

